

**JAHON MIQYOSIDA GEPATIT: SABABLARI, ASORATLARI
VA ZAMONAVIY DAVOLASH USULLARI**

Ismoilov Diyorbek Shahobiddin o'g'li

Toshkent tibbiyot akademiyasi Termiz filali

Davolash-1 fakulteti 1-bosqich talabasi

E-mail: diyorbekismoilov270@gmail.com

Telefon: +998994350699

Ilmiy rahbar: Sharipova Farida Salimdjanovna

Toshkent tibbiyot akademiyasi Termiz filali

Tibbiy biologiya va gistologiya kafedrası

katta o'qituvchisi, p.f.b.f.d (PhD)

Annotatsiya: Ushbu maqola "Jahon miqyosida Gepatit: Sabablari, Asoratlari va Zamonaviy Davolash Usullari" mavzusiga bag'ishlangan bo'lib, hepatit kasalligining global miqyosdagi ta'sirini va uning inson salomatligiga bo'lgan xavfini tahlil qiladi. Maqolada hepatitning asosiy sabablari, shu jumladan viruslar (A, B, C, D, E), alkogol va dorilardan kelib chiqadigan hepatitlar, shuningdek, autoimmun kasalliklar va boshqa faktorlarga alohida e'tibor qaratiladi. Gepatitning salbiy asoratlari, jumladan, surunkali hepatit, jigar sirrozi, jigar saratoni va jigar yetishmovchiligi kabi jiddiy holatlar tahlil qilinadi.

Ma'lumotlar va tahlillar jahon sog'liqni saqlash tashkilotlari va boshqa ishonchli manbalarga asoslanib, hepatitning global muammosi va uning oldini olish, davolash bo'yicha chora-tadbirlarni ko'rish zarurligini ta'kidlaydi. Maqola kengaytirilgan profilaktika tadbirlari va jahon miqyosida hepatitning nazoratini yanada samarali qilish uchun tavsiyalar beradi.

Kalit so'zlar: Gepatit, jigar yallig'lanishi, viral hepatit, hepatit A, B, C, D, E, surunkali hepatit, jigar sirrozi, jigar saratoni, jigar transplantatsiyasi, antiviral davolash, interferon terapiyasi, hepatit vaktsinalari, autoimmun hepatit, davolash usullari, global sog'liqni saqlash, profilaktika, sog'liqni saqlash choralari, Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti (WHO).

**ГЕПАТИТ В МИРОВОМ МАСШТАБЕ: ПРИЧИНЫ,
ОСЛОЖНЕНИЯ И СОВРЕМЕННЫЕ МЕТОДЫ ЛЕЧЕНИЯ**

Ташкентская медицинская академия, Термезский филиал

Факультет лечения, 1 курс, студент

Исмоилов Диёрбек Шахобиддинович

E-mail: diyorbekismoilov270@gmail.com

Телефон: +998994350699

Аннотация: Данная статья посвящена теме "Гепатит в мировом масштабе: причины, осложнения и современные методы лечения" и анализирует влияние гепатита как заболевания на глобальном уровне, а также его опасность для здоровья человека. В статье рассматриваются основные причины гепатита, включая вирусы (А, В, С, D, E), гепатиты, вызванные алкоголем и медикаментами, а также аутоиммунные заболевания и другие факторы. Осложнения гепатита, такие как хронический гепатит, цирроз печени, рак печени и печеночная недостаточность, подробно анализируются.

Материалы и анализы основаны на данных Всемирной организации здравоохранения (ВОЗ) и других надежных источников, подчеркивающих глобальную проблему гепатита, необходимость профилактики и лечения, а также принятие соответствующих мер. Статья дает рекомендации для более эффективного контроля гепатита в мировом масштабе и расширения профилактических мероприятий.

Ключевые слова: Гепатит, воспаление печени, вирусный гепатит, гепатит А, В, С, D, E, хронический гепатит, цирроз печени, рак печени, трансплантация печени, противовирусная терапия, лечение интерфероном, вакцины против гепатита, аутоиммунный гепатит, методы лечения, глобальное здравоохранение, профилактика, меры здравоохранения, Всемирная организация здравоохранения (ВОЗ).

HEPATITIS WORLDWIDE: CAUSES, COMPLICATIONS, AND MODERN TREATMENT METHODS

Tashkent Medical Academy, Termez Branch

Faculty of Medicine, 1st year student

Ismoilov Diyorbek Shahobiddin o'g'li

E-mail: diyorbekismoilov270@gmail.com

Phone: +998994350699

Abstract: This article is dedicated to the topic "Hepatitis Worldwide: Causes, Complications, and Modern Treatment Methods," and analyzes the global impact of hepatitis as a disease and its threat to human health. The article discusses the main causes of hepatitis, including viruses (A, B, C, D, E), hepatitis caused by alcohol and drugs, as well as autoimmune diseases and other factors. The negative complications of hepatitis, such as chronic hepatitis, liver cirrhosis, liver cancer, and liver failure, are also analyzed in detail.

The information and analyses are based on data from global health organizations and other reliable sources, emphasizing the global problem of hepatitis, the necessity of prevention, and treatment measures. The article provides recommendations for

expanded preventive measures and for more effective control of hepatitis on a global scale.

Keywords: Hepatitis, liver inflammation, viral hepatitis, hepatitis A, B, C, D, E, chronic hepatitis, liver cirrhosis, liver cancer, liver transplantation, antiviral therapy, interferon therapy, hepatitis vaccines, autoimmune hepatitis, treatment methods, global health, prevention, healthcare measures, World Health Organization (WHO).

Kirish. Gepatit — bu jigar to‘qimalarining yallig‘lanishi bilan kechadigan kasallik bo‘lib, u turli etiologik omillar, jumladan viruslar, toksik moddalar, dori vositalari va autoimmun jarayonlar natijasida rivojlanadi. Ayni vaqtda gepatit kasalliklari jahon sog‘liqni saqlash tizimi oldida turgan eng dolzarb muammolardan biri bo‘lib qolmoqda. Jahon sog‘liqni saqlash tashkiloti (JSST) ma‘lumotlariga ko‘ra, dunyo bo‘ylab 300 milliondan ortiq odam surunkali gepatit bilan yashaydi, har yili esa millionlab bemorlar ushbu kasallik bilan bog‘liq asoratlari sabab hayotdan ko‘z yumadi.

Virusli gepatit turlari (A, B, C, D, E) orasida ayniqsa B va C turlari surunkali kechishi, jigar sirrozi va gepatosellyulyar karsinoma kabi og‘ir oqibatlariga olib kelishi bilan ajralib turadi. So‘nggi yillarda gepatitni aniqlash, davolash va oldini olish bo‘yicha bir qator zamonaviy yondashuvlar ishlab chiqilgan bo‘lsa-da, ayrim mamlakatlarda bu kasallik ustidan to‘liq nazorat o‘rnatilmagan.

Ushbu maqolada gepatit kasalligining asosiy sababchi omillari, klinik asoratlari va zamonaviy davolash usullari haqida batafsil tahlil qilinadi. Shuningdek, gepatitning jahon miqyosida tarqalishini kamaytirish bo‘yicha amalga oshirilayotgan profilaktik tadbirlar va xalqaro sog‘liqni saqlash siyosati doirasida olib borilayotgan ishlar ham ko‘rib chiqiladi.

Asosiy qism. Gepatitning sabablari: Gepatit — bu jigar to‘qimalarining yallig‘lanishi bilan kechadigan kasallik bo‘lib, u turli sabablar ta‘sirida rivojlanadi. Eng keng tarqalgan sabablar qatoriga viruslar, toksik moddalar (masalan, alkogol va ayrim dorilar), autoimmun jarayonlar hamda boshqa omillar kiradi. Gepatit kasalliklari xalqaro sog‘liqni saqlash tizimi oldida turgan dolzarb muammolardan biri sanaladi, chunki bu kasallik surunkali shaklga o‘tgan taqdirda jigar sirrozi va jigar saratoni kabi og‘ir asoratlarga olib kelishi mumkin.

Virusli gepatitlar orasida A, B, C, D va E turlari eng ko‘p uchraydi. Gepatit A virusi asosan fekal-oral yo‘l bilan yuqadi va ko‘pincha iflos suv yoki oziq-ovqat orqali organizmga kiradi. Bu turdagi gepatit odatda o‘tkir shaklda kechadi va surunkali holatga o‘tmaydi. Gepatit B va C esa ko‘proq jiddiy xavf tug‘diradi, chunki ular surunkali shaklga o‘tishi mumkin. Gepatit B virusining yuqishi qon, jinsiy aloqalar yoki onadan bolaga homiladorlik davrida sodir bo‘ladi. Gepatit C esa asosan yuqtirilgan ignalar yoki sterilizatsiya qilinmagan tibbiy vositalar orqali yuqadi. Gepatit D gepatit B mavjud bo‘lgan organizmda qo‘shilgan holda rivojlanadi va

kasallik kechishini og'irlashtiradi. Gepatit E esa ko'proq rivojlanayotgan mamlakatlarda uchraydi va suv orqali yuqadi, homilador ayollar uchun juda xavfli hisoblanadi.

Virusli bo'lmagan hepatitlar orasida alkogolli hepatit, dori vositalari ta'sirida rivojlanadigan hepatit va autoimmun hepatitlar mavjud. Alkogolli hepatit jigar to'qimalariga uzoq muddatli alkogol iste'molining bevosita zararli ta'siri natijasida yuzaga keladi. Dori-induktsiyalangan hepatit esa paratsetamol, ayrim antibiotiklar yoki kimyoterapiya dorilarining toksik ta'siri bilan bog'liq. Autoimmun hepatit esa organizmning o'z jigar hujayralariga qarshi antitana ishlab chiqarishi natijasida rivojlanadi. Bu turdagi hepatit ayollar orasida ko'proq uchraydi va ko'pincha boshqa autoimmun kasalliklar bilan birga kechadi.

Gepatit A virus (HAV) tomonidan chaqiriladigan o'tkir infeksiyon kasallik bo'lib, asosan iflos suv, oziq-ovqat yoki yuvilmagan qo'llar orqali yuqadi. Bu turdagi hepatit ko'proq rivojlanayotgan mamlakatlarda uchraydi va epidemiyalar shaklida tarqaladi. Kasallik o'tkir kechadi, lekin odatda o'z-o'zidan tuzaladi. Surunkali shaklga o'tmaydi. Kasallikni oldini olish uchun hepatit A vaksinasidan foydalaniladi.

Gepatit B virus (HBV) qon, tana suyuqliklari va jinsiy aloqalar orqali yuqadi. Shuningdek, onadan homilaga ham o'tishi mumkin. Virus jigar hujayralarini zararlaydi va surunkali yallig'lanish jarayoniga olib keladi. Vaqtida davolanmasa, jigar sirrozi yoki jigar saratoniga olib kelishi mumkin. Gepatit B'ga qarshi samarali vaksina mavjud va u dunyo bo'ylab keng qo'llaniladi.

Gepatit C virus (HCV) asosan qon orqali yuqadi: yuqtirilgan ignalar, qon quyish, steril bo'lmagan tibbiy vositalar orqali. Bu virus ko'p hollarda simptomlarsiz kechadi, ammo surunkali shaklga o'tadi va jigarni sekin-asta shikastlaydi. Surunkali holatlarda sirroz va gepatosellyulyar karsinoma rivojlanadi. Vaksinasi yo'q, ammo zamonaviy antiviral dorilar yordamida to'liq davolash mumkin.

Gepatit D virus (HDV) faqat hepatit B bilan infeksiyalangan shaxs organizmida faol bo'lishi mumkin. Bu virus infeksiyani yanada og'irlashtiradi va jigar zararlanishi darajasini oshiradi. Gepatit D bilan infeksiyalanish ikki xil shaklda kechadi: **koinfeksiya** (B va D bir vaqtda) yoki **superinfeksiya** (avval B, keyin D). Gepatit B vaksinasini olish orqali D virusdan ham himoyalaniş mumkin.

Gepatit E virus (HEV) hepatit A kabi fekal-oral yo'l bilan yuqadi. Ko'pincha suv orqali tarqaladi. Odatda o'tkir shaklda kechadi va o'z-o'zidan tuzaladi, lekin homilador ayollar uchun xavflidir – homiladorlikning oxirgi uch oyligida o'lim darajasi yuqori bo'lishi mumkin. Rivojlangan davlatlarda kam uchraydi.

Gepatitning asoratlari: Gepatitning asoratlari kasallik turi, bemorning immun holati va davolash choralariga qarab farqlanadi. Agar hepatit o'z vaqtida aniqlanmasa va to'g'ri davolanmasa, u bir qator og'ir asoratlar bilan murakkablashishi mumkin.

Eng keng tarqalgan asoratlardan biri bu **surunkali gepatit** hisoblanadi. Ayniqsa, gepatit B va C viruslari organizmda uzoq muddat yashab, jigar to'qimalarini sekin-asta shikastlaydi. Surunkali gepatit yillar davomida simptomlarsiz kechishi mumkin, bu esa kasallikni o'z vaqtida aniqlashni qiyinlashtiradi.

Yana bir og'ir asorat bu **jigar saratoni** — ya'ni gepatosellyulyar karsinoma hisoblanadi. Gepatit B va C viruslari surunkali yallig'lanishga sabab bo'lib, bu esa jigar hujayralarining saratonlashuviga olib keladi. Bu holat sog'liq uchun o'ta xavfli bo'lib, ko'p hollarda kech bosqichda aniqlanadi.

Jigar yetishmovchiligi ham gepatit oqibatida yuzaga keladigan jiddiy holatlardan biri bo'lib, bunda jigar to'liq ishlamay qoladi. Bu holat qon ivishining buzilishi, toksinlar to'planishi va miya faoliyatining pasayishi (gepatosefalopatiya) bilan namoyon bo'ladi.

Jigar sirrozi — bu jigar to'qimasining fibroz to'qima bilan almashinishidir. Jigarning funksiyasi sekin-asta yo'qoladi. Sirroz asosan surunkali gepatit C va B, alkogolizm yoki autoimmun gepatit fonida rivojlanadi. Davolash simptomatik bo'lib, og'ir holatlarda transplantatsiya zarur bo'ladi.

Jigar saratoni (gepatosellyulyar karsinoma) Surunkali gepatit B yoki C fonida, ayniqsa sirrozga aylangan hollarda, jigar hujayralari saratonlashishi mumkin. Bu kasallik kech aniqlanadi va davolash imkoniyatlari cheklangan bo'ladi. Doimiy kuzatuv va skrining o'ta muhim.

Zamonaviy davolash usullari: Zamonaviy tibbiyot gepatitni aniqlash, davolash va oldini olish borasida katta yutuqlarga erishgan. Gepatitning har bir turi uchun davolash yondashuvi farqlanadi.

Bugungi kunda **virusli gepatitlarni** davolashda **antiviral terapiya** muhim rol o'ynaydi. Gepatit B virusini nazorat qilish uchun **Tenofovir**, **Entekavir** kabi preparatlar qo'llaniladi. Bu dori vositalari virusning ko'payishini to'xtatadi, ammo virusni to'liq yo'q qila olmaydi, shu sababli bemorlar ularni uzoq muddat davomida qabul qilishlari kerak.

Gepatit C virusini davolashda esa oxirgi yillarda **bevosita ta'sir qiluvchi antivirus dorilar** (DAA – Direct Acting Antivirals) katta burilish yasadi. Bular qatoriga **Sofosbuvir**, **Ledipasvir**, **Velpatasvir** kabi preparatlar kiradi. Bu dorilar 8–12 haftalik davolash kursi orqali gepatit C virusini organizmdan to'liq yo'qotish imkonini beradi. Ular avvalgi interferon asosidagi terapiyalarga qaraganda samaraliroq va kamroq nojo'ya ta'sirga ega.

Profilaktika nuqtai nazaridan **vaksinatsiya** muhim ahamiyatga ega. Hozirda **gepatit A** va **gepatit B** uchun samarali va xavfsiz vaksinalar mavjud. Bu vaksinalar orqali gepatitning tarqalishini oldini olish mumkin. Afsuski, hozircha gepatit C, D va

E viruslariga qarshi keng foydalaniladigan vaktsinalar ishlab chiqilmagan, ammo ilmiy tadqiqotlar davom etmoqda.

Jigar transplantatsiyasi — bu gepatit oqibatida rivojlangan jigar sirrozi yoki jigar saratoni holatlarida qoʻllaniladigan radikal usuldir. Biroq bu jarayon juda murakkab boʻlib, donor organi mavjudligi va bemorning umumiy holatiga bogʻliq.

Antiviral terapiya Gepatit B va C viruslariga qarshi ishlatiladigan dorilar. Hozirda DAA (Direct Acting Antivirals) gepatit C'ni 95–99% holatda toʻliq davolaydi. Gepatit B uchun esa virusni nazorat ostiga olishga yordam beradi.

Xulosa

Gepatit bugungi kunda dunyo sogʻliqni saqlash tizimi oldida turgan eng dolzarb muammolardan biri boʻlib, u global miqyosda millionlab insonlarning hayoti va salomatligiga tahdid solmoqda. Ushbu maqolada koʻrib chiqilganidek, gepatitning koʻplab sabablari mavjud boʻlib, ularning ichida virusli shakllari (A, B, C, D, E) eng keng tarqalgan va xavfli hisoblanadi. Shuningdek, alkogol, dori vositalari, autoimmun kasalliklar va boshqa omillar ham gepatit rivojlanishiga sabab boʻlishi mumkin.

Gepatit oʻz vaqtida aniqlanmasa, jigar sirrozi, jigar saratoni va jigar yetishmovchiligi kabi ogʻir asoratlar bilan kechishi mumkin. Ayniqsa, gepatit B va C viruslari uzoq yillar davomida organizmda yashirin shaklda mavjud boʻlib, koʻp hollarda kechikkan tashxis va kechikkan davolanishga olib keladi.

Xulosa qilib aytganda, gepatitni aniqlash, davolash va oldini olish boʻyicha zamonaviy yondashuvlar tibbiyotda katta yutuqlarga erishishga yordam bermoqda. Ammo bu muvaffaqiyatlarni yanada kengaytirish uchun xalqaro hamkorlik, ijtimoiy xabardorlikni oshirish va tibbiy resurslardan oqilona foydalanish muhim hisoblanadi. Har bir inson oʻz sogʻligʻi uchun masʼuldir va gepatitga qarshi kurashda hamjamiyatning har bir aʼzosi faol ishtirok etishi zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar roʻyxati:

1. World Health Organization. (2023). *Global hepatitis report 2023*. <https://www.who.int>
2. Lavanchy, D. (2008). Chronic viral hepatitis as a public health issue in the world. *Best Practice & Research Clinical Gastroenterology*, 22(6), 991–1008. <https://doi.org/10.1016/j.bpg.2008.11.003>
3. Сидоренко, В. Н., & Пылаев, А. А. (2021). *Инфекционные болезни*. Москва: ГЭОТАР-Медиа.
4. Рахматов, Р. Р., & Тошпўлатов, Ш. Ш. (2022). *Инфекцион касалликлар ва эпидемиология*. Тошкент: Tibbiyot.
5. World Health Organization. (2023). *Hepatitis B fact sheet*. <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/hepatitis-b>